

БЛАГОГОВІННЯ ПЕРЕД ЖИТТЯМ В УКРАЇНСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗОВАНИХ КОНТЕКСТАХ

Життя як фізичний стан людини, її вік, спосіб буття, доля і т.д. для когось – вищий дар Неба, а для когось – тягар і моральна мука. У чому сенс життя за народотрадиційним та християнським досвідом і перспективою, як змінити муку на втіху, не впасти у спокус у задоволюватися наявним, благословляти, а не проклинати все суще в цьому світі? Пояснення - у тематичних групах фразеологізмів і паремій з компонентом життя, їх стилістичній палітрі та функціональному розмаїтті.

Ключові слова: життя, благоговіння, фразеологізми, паремії, символи, внутрішня форма слова, смерть, воскресіння.

„Світ, – пише А.Швейцер, – це не лише сума подій, а й життя. До життя світу, тією мірою, якою воно входить у мій життєвий простір, я ставлюся не лише страдально, але й дієво” [11, с. 28]. Так жив цей обдарований багатьма талантами чоловік – філософ, учений, філолог, музикант, медик і т.д. А як ставиться до життя проста людина, „з народу”, як кажуть? Чи усвідомлює вона життя як неоціненну цінність, як дар? Дар природи, біологічних процесів у ній чи як дар Божий? І що передає вона, оця проста людина, у спадок поколінням наступним зі свого життєвого досвіду, записавши його у формі усталених мовних конструкцій – фразеологізмів, прислів'їв і приказок, повчань тощо? Спробуємо вивчити цю проблему за фразеологічними і паремійними збірниками.

І ще раз А.Швейцер з його книгою „Благоговіння перед життям”: „Ідея благоговіння перед життям постає як предметне рішення предметно поставленого запитання, оскільки людина і світ належать одне одному. Про світ людина знає лише те, що все існуюче, як і вона сама, є проявом волі до життя. До цього світу вона перебуває як у відношенні пасивності, так і активності. З одного боку, вона підпорядкована тому, що відбувається, яке дане їй в цій тотальності життя, з іншого боку, вона здатна впливати на життя, яке вривається у її сферу, стримувальним або спонукальним, нищівним або зберезувальним способом” [11, с. 28].

Це філософія одного вченого. Про дефініцію *життя* писали Г.Сковорода, М.Гайдеггер, П.Флоренський, В.Вернадський, Тейяр де Шарден. За Гайдеггером, життя – це „Буття – до смерті”, а за Мамардашвілі, життя не зводиться лише

до тваринного або рослинного існування, а є, насамперед, пошуком сенсу та внесенням сенсу” [10, с. 217]. Бурдах вважав, що „життя є душа світу, урівнювання Всесвіту”; „життя є постійне пристосування внутрішніх відносин до зовнішніх”, – зазначав Г.Спенсер [7, с. 949]. І сам І.Тарханов, автор енциклопедичної статті про життя у словнику Ф.Брокгауза та І.Ефрона, дотримувався подібної думки: „Життя є продукт взаємодії зовнішніх умов середовища і внутрішніх умов, даних самим організмом” [7, с. 953]. Уже з цих оцінок можна зробити висновок, що вчені хіміки, біологи, досягнувши переконливих результатів у вивченні еволюції життя на землі, не обійшлися без такої компоненти, як *духовне життя* людини, тобто внутрішні не лише фізіологічні, а й морально-психологічні умови.

За тлумачним словником української мови, *життя* – це: 1) існування всього живого, протилежне *смерть*; 2) стан живого організму в стадії розвитку, зросту; 3) період існування когонебудь, вік; 4) спосіб існування чогонебудь; 5) жива істота; 6) про щось дороге, необхідне, важливе; 7) прояв фізичних і духовних сил живих істот; 8) пожвавлення, рух, посилення діяльності живих істот; 9) сукупність явищ, що характеризують існування, визначають розвиток чогонебудь; 10) те, що реально існує, дійсність [5, с. 535].

В.Даль, подавши синонімічний ряд *жизнь, жись, живот, житіє, бытие*, саме в останньому слові бачить зв'язок лексеми *жизнь* з душею: „...в высшем значении как *бытие*, она относится к душѣ или къ смерти плоти” (Даль, 541), а загалом – це „родъ и образъ жизни, быть, дѣянія, поступки, происхождения” людини (Даль, 541).

Одразу підтвердимо, за нашим фактичним матеріалом, що всі ці значення слова життя, ба навіть деякі до них уточнення, сформульовані в українській фразеології і пареміях. І це закономірно, бо „людина думає, відчуває і живе лише у мові, вона повинна спочатку сформулюватися через мову, для того щоб навчитися розуміти мистецтво, яке діє окрім мови. Але людина відчуває і знає, що мова для неї – тільки засіб, що поза мовою є невидимий світ, з яким людина прагне звикнути лише з допомогою мови” [2, с. 387]

У праці „Образи рідної мови” В.Ужченко є розділ під назвою „Життя, виражене фразеологізмом”, який містить такі дві узагальнювальні тези:

„А воно всяке було – привабливе, чесне й тривожно-несправедливе, жорстоке” [9, с. 183] та „за кожним з таких стійких висловів – велич і падіння, пихатість і приниження, радість і сльози. А нерідко вже й мовна загадка” [9, с. 187]. Та загадки усе ж розгадують, бо, як писав М.Гайдеггер у праці „Дорогою до мови”, „немає речі, де бракує слова”.

Щоб стала зрозумілішою тема нашої роботи і її мета, мусимо подати ще одну сентенцію з праці А.Швейцера: „Варто людині замислитись над загадковістю свого життя і над тими відношеннями, які існують між нею та іншими життями, які заповнюють світ, і вона відчує благоговіння перед власним життям і перед будь-яким іншим життям, яке до неї доторкається. І це благоговіння перед життям вона втілить в етичному світо- і життєствердженні. Її буття стане тоді в усіх відношеннях важчим, аніж якби вона жила тільки для себе, але одночасно і багатшим, повнішим і щасливішим. Замість життя, охопленого загальною течією, людина тепер заглиблюється у справжнє проживання життя. Безпосередньо і незворотно процес рефлексії над життям і світом веде до благоговіння перед життям. Воно не допускає жодних висновків, які могли б вести в якомусь іншому напрямку” [11, с. 29].

То що ж таке – благоговіння? Це слово вважають книжним, зі старослов'янськими компонентами *благо* = добро і *говіння* = шанування, бережне ставлення, тобто це „найбільша, найвища повага, шана; безмежна любов (о євріка! – Н.Б.), побожність, а *благоговіти* (книжн.) – відчувати благоговіння, побожно схилитися перед ким-небудь” [4, с. 192].

То які рефлексії над життям увічнені в таких народномовних фондах, як фразеологічна і паремійна їх складова? (Уявляємо, які перлини можна зібрати у художніх давніх і сучасних, особливо поетичних, текстах)!

Життєдайний, життєствердний, життєрадісний, життєлюбний, життєдіяльний, життєздатний, життєстійкий і похідні від цих прикметників іменники, що належать до т. зв. слів з абстрактним значенням: *життєствердження, життєдайність, життєрадісність, життєлюбність, життєдіяльність, життєздатність і життєстійкість* зафіксували, на наш погляд, найважливіші для людини, майже сакральні оцінки, з якими перед нею (для неї) може виступати життя – це *здатність* жити і *давати* комусь (чому) життя, *любити* його і *радіти* ним, бути активним, діяльним і *стійко* переносити випробування.

Що може людина, яка прийшла в життя? – *давати (дати) життя* новонародженому, *подавати життя* („народити” або скасувати кару

смерті), *вступити (вступати) (увійти) в життя, пройти (проходити) школу життя, провести (проводити) у життя* (СФУМ, 866).

А чи благоговіє українець перед життям? Перед своїм – ні: *віддати (віддавати) життя, зложити (положити) життя, класти (покласти, скласти) життя; позбутися життя, прощатися (розпрощатися, попрощатися) з життям, розлучитися з життям, полатитися з життям* (СФУМ, 866). Щоправда, перші три фразеологізми – про геройський, благородний вчинок, задля якого не пошкоджено і життя, решта прикладів потребують контекстів: чи розлука була природною, а чи насильницькою, та в кожному випадку маємо просто констатація факту, а не оцінку ситуації. Але якщо врахувати, що „ототожнення стилістичних властивостей слова і фразеологізму ... пов'язане і з ототожненням стильової тональності компонента фразеологізму (тут – *життя*. – Н.Б.) з його загальною стилістичною характеристикою” [5, с. 229], то можемо констатувати „вібрацію” піднесеності схвалення й урочистості заперечення (це, звичайно, суб'єктивні відчуття).

А перед чиймось життям благоговіє? – Ще менше: *вкоротити життя* (собі чи комусь), *життя не давати* (комусь), *збавити (позбавити) життя, обірвати життя* (собі чи комусь), *загубити життя* (своє або чие). Проте є й винятки: *вернути до життя* (кого) – *повернутись до життя* (самому).

Не бачимо позитивізму у фразеологізмі *хапатися за життя*, натомість такий колорит має *боротися за життя* (своє або чие).

Народна філософія записала, що на крайньому (крайнім) порозі життя треба думати, як *скінчити життя, скласти життя*, тому *жити не хлібом єдиним, і не одним днем, не сьогоднішнім днем, не чужим розумом, не заднім розумом (умом)*, щоб не довелося щось *викреслювати зі свого життя, витравляти з життя* (СФУМ, 866).

Життя прожити – не поле перейти. І не кожному випадає радіти життю, як і не кожен усвідомлює, через що нарікає на нього. Про ці колізії ментальні оцінки українців дуже неоднозначні: від сакральної пошанності до профанної прямолінійності. Колоритний, експресивний діапазон також дуже широкий.

Ось як українці радіють життю: *знати ціну життю*, „Ну, як *поживаєш?*” – „А що мені *дієця?*” (Ном., 511); *жій, як можна* (Ном., 440); *жити ци не жити, але не тужити* (Фр., 162); *живу помаленьку, з ноги на ногу* (Ном., 520); *де є життя, там є і надія* [3, с. 222], *де мир і світ, там життя, як маків цвіт* [3, с. 222]; *жис, як у Бога за пазухою (за дверима)* (Фр., 161); *ліпше*

солонинне життє, як золота смерть (Фр., 158); там то золоте життя (Фр., 158); виходиш з дому, кланяйся життю молодому (ПП, 155); життя біжить, як музика дзвенить (ПП, 155); як будемо живі, то будемо і жити (ПП, 161).

Проте переважають сталі, стереотипні конструкції, в яких людина нарікає на:

фізично і матеріально важке життя – ні жисє, ні гниє (Ном., 368); тільки живий та божий (теплий) (Ном., 369); за життєм бідував, тай умер, як пес (Фр., 157); то не жите, а сама мука (Фр., 158); жию, як на паниціні (Фр., 162); жию, як у гамарни (Фр., 162); жию й світа не бачу (Фр., 162); не жию на світі, а мучусі (Фр., 163); помалу живе та дише (ПП, 160); живемо по-старосвітську: раз добре, десять раз кепсько (Фр., 120; ПП, 158); жию, як хробак у хрени (Фр., 162);

морально (психологічно) важке життя – життя як собаці на привязі (Ном., 588); не радий життю; це не життя, а каторга (з Дала, 541); життя поверталось гострим боком [5, с. 535]; живе, як сорока на тину – хто йде – сполохне (Ном., 129); не живе, тільки дні пре (Ном., 368); жисє, як без лою каганець (Ном., 368); сяк-так, аби вижити (Ном., 410); жисє, як пес (Фр., 161); порівн. жисє, як пан (Фр., 161); жию, як за напасть (Фр., 162); жию, як горох при дорозі: хто йде, той скубне (Фр., 162); так міні жити, як камені глотати (Фр., 164); ні жисє, ні гниє (ПП, 160);

свою безпорадність перед фатумом чи обставинами, що склалися – аби ми вже Господь жити урвав (Фр., 156); жисє, от би віку докартати (Фр., 161); жию як можу, а не так, як би хотів (Фр., 162); ні жити, ні вмерти (Фр., 163); не жисє, тільки дні доживає (ПП, 160); жити – гірко, і вмирати – не солодко (ПП, 159).

Чимало записано в книзі життя настанов, як можна вижити, подолати труднощі, приймати життя таким, яким воно є, яким випало тобі: їж хліб з сіллю й з водою, живи правдою святою (Ном., 616); так жите, як набіжить (Фр., 164); жий не так, як хочеш, а так, як можеш (Фр., 161); в житті під ковпаком не просидиш (ПП, 155); життя любить того, хто з ним бореться, а нищить того, хто йому піддається (ПП, 155); з ким жити, того не гнівити (Фр., 163); життя – то їзда в невідоме (ПП, 155); не жий сам для себе, бо не вродивсь сам від себе (ПП, 160); живи так, щоб тобі було добре, а другим ще ліпше (ПП, 159) та ін.

Не могло не виникнути й не дуже моральних настанов, бо не кожна людина – істота досконала: жий собі своїм Богом (Фр., 161); жий і гадки не май (Фр., 161); добре тому жити, чия мати вміє ворожити (Фр., 160) та ін.

Проте не кожному вистачає терпіння. Порівн.: кождому жите мило (Фр., 157) – вже ми жите не мило (Фр., 156); рад бим своєму життю кінець зробити (Фр., 158); життєм ми збридло (змерзіло) (Фр., 157) – ще ми жите не збридло (Фр., 159); жити ми си не хоче (Фр., 162) – от би ще на світі жити (Фр., 163); жию, тай свій вік (світ) клену (Фр., 162); волів бим не жити, аби ся на свою біду не дивити (Фр., 160); Але життя закоротке для щастя, а задовге для терпіння (ПП, 155); життя закоротке для розкоші, а задовге для горя (ПП, 155); жисє, аби день переднювати і ніч переночувати (ПП, 159) і т. ін.

Людина усвідомлює незворотність кінця життя і, як правило, не нарікає, що так влаштований світ і його доводиться покидати: Так батьки жили (так за батьків було), так і нам треба (Ном., 70); Що ж робить – треба життє: душа не пташка – не виженеш (Нлм., 141); Гіркий світ, а треба життє (Ном., 141); Гірке життя, гірка доля – що ж робити! Божя воля (Ном., 141); як не живеш, а все труни не минеш (Ном., 369); до якогось часу жисєш (Ном., 368); Такий наш вік: ниньки живеш, а завтра гниєш (Ном., 370); доки Бог жите судит (Фр., 157); раз жию, раз умирати мушу (Фр., 163); Чим довше жити, тим ближше до смерті (Фр., 164); коби жите, а смерть буде (Фр., 157).

Мудро і досить критично оцінює людина своє життя і життя тих, хто поряд, хто сам винен у тому, що не так воно ведеться. Нарп.: Жисє не жисє – паскудить своїм світом (Ном., 129); життя провадить собаче (Ном., 129); жив, як пес, згиб, як собака (Фр., 160); живуть з собою, як пес з котом (Ном., 209); – порівн. жиють із собов, як пара голубів (Фр., 162); як жив, так і згинув (умер, скінчив) (Фр., 165); яке жите, така й смерть (Фр., 159); яке жите, така й слава (Фр., 159); хто жив по свинцьки, той по собачому вмирає (Фр., 164); жив не нажив сі; вмер, тай не було що згадувати (Фр., 160); життя тоді навчить, як в хаті біда нищить (ПП, 155).

Ми свідомо не подаємо словникових дефініцій фразеологічних одиниць, а прислів'я і приказки їх і не потребують, бо, як доречно зауважили В.Ужченко та Л.Авксент'єв, „під внутрішньою формою фразеологічних одиниць розуміють такі ознаки номінації, які усвідомлюються мовцями певного колективу. Оскільки вона пов'язана з образністю, то мовці легко переходять від елементів значення підстилаючих систем (вільних словосполучень, неметафоричних фраз) до цілісного фразеологічного значення фразеологічної одиниці” [8, с. 30].

Як бачимо з прикладів, делікатності народові-критикові хоч подеколи і бракує, проте гострота оцінювання передбачала, очевидно, щоб така

оцінка змушувала задуматись, навчитись на підсумках з чужого життя: „Народна філософія життя, зрештою, зводиться, – нагадує В.Жайворонок, – до того, що прожив краще не той, хто жив довше, а той, хто жив якісно відпущений Божим промыслом час” [3, с. 222]: *Не в тім річ, як довго, а як добре живемо* (ПП, 160); *Нащо мені те сrebro, коли жить не добро* (Ном., 104); *Нащо й худоба, коли жить не вподоба* (Ном., 104); *Нащо мені золото, срібло, якщо жить не добре* (Ном., 129) – порівн.: *Хто жив під золотом, не раз умирає під плотом* (Фр., 164); *Як буду все гарував і гарував, то яке то житє* (Фр., 159) – але ж *Не живемо, щоб їсти і пити, а їмо та п'ємо, щоб робити* (ПП, 160); *Жило би ся пишно, їло би ся смачно, та робити лядно* (Фр., 161). (Зазначимо, що в збірнику прислів'їв і приказок М. Пазяка усі приклади паспортизовані).

Народ жартує з окремих аспектів життя, „каламбурить”: *живуть, хліб жувають та постолом добро возять* (ПП, 159); *розживемось, як сорока на лозі, а тінь на воді* (ПП, 160); *розживемось, халяви покиши* (ПП, 160); *скільки не живи, а все дурнем умреш* (Ном., 101); *Живе собі – ні втік, ні піймав* (ПП, 158); *Гарне життя – як собаці на прив'язі* (ПП, 155); *Життя вільне – як собаці на прив'язі* (ПП, 155); *живемо так собі – часом з квасом, порою з водою* (ПП, 158); *живемо, хліб жуємо, а часом ще й присолоємо* (ПП, 158) і т. ін. А також дуже серйозно підводить підсумки: *Прожив, як у ступі стовк: ні смаку, ні знаку* (ПП, 160); *Прожите, як пролите, не повернеш* (ПП, 160); *Світу багато, а поночі жить* (ПП, 160); *Що на світі прожилося, то як ві сні здалось* (ПП, 161); *кому добре живеться, той співає* (ПП, 159) і под.

Спостереження над життям нерідко асоціюють з матеріальним світом, живою природою, напр.: *Чоловік жиє як муха: ту є, ту нема* (Фр., 123), *у житті як на довгій ниві – всього буває* (ПП, 155), *Бувало, що нам життя кувало, а тепер і зозуля не хоче* (ПП, 155), *Життя людське – як булька в річці* (ПП, 155), *Життя минає, як вода в річці* (ПП, 155), *Життя наше як павутина* (ПП, 155), *Життя як стерня (як шержиста, терниста нива) – не пройдеши, ноги не вколовиши* (ПП, 155); *жить – не вола кормить* (ПП, 159); *не люльку викурити, не ложку облизати; з пчолами жити – в меду будеш, а з жуками – в гною будеш* (ПП, 159).

Як зазначає В.Ужченко, „фразеологізми – це образи, що зупинили рух і дію предметів, щоб указати на їхні характерні деталі, висвітлити їх із якогось боку. Образність фразеологізмів (і паремій. – Н.Б.) не що інше, як їх здатність створювати наочно чуттєві уявлення про предмети та явища дійсності” [9, с. 4]. А життя – то

дивовижне, часто незбагненне явище.

То ж чи є між усталених виразів українського народу такі, що свідчать про його благоговіння перед життям? Є, і хоч не дуже багато, та усе ж досить промовисті. Напр.: *Чого при житті не зложиши, того при смерті не лишиши* (Фр, 159), *Я житє на продаж не маю* (Фр, 159), *мені житє дорожше* (Фр, 168), *я своїм житєм на то важу* (Фр, 159), – *тобто наражаю своє життя на небезпеку; лиш би жити та Бога просити (хвалити)* (Фр, 163); *Чи годен так жити, аби Бога не гнівити і чорта не дразнити?* (Фр, 164); *Або ж то міні жити не миле?* (Фр, 156); *Бодай жив, поки камінь в ріці* (Фр, 160); *Живи сам і давай жити іншому* (ПП, 159); *Так треба в світі жити, щоб лиха не чинити* (Фр, 160); *Хоч і тяжко, а жити хочеться* (Фр, 160) і т. д.

Безсумнівно, таких сентенцій людина-християнин знає більше з українського перекладу тексту Біблії. Г.Геллей пише, що „свідомість того, що ми безсмертні, наповнює наші серця радістю, бо ми знаємо, що ніщо не пошкодить нам, а смерть є лише моментом переходу від однієї фази існування до іншої” [1, с. 596]; „ми віримо не тільки в безсмертність Духа, але також у фізичне воскресіння тіла” [1, с. 597].

Проблема сучасного людства в тому, що воно розділене за вірою і мораллю, а тому в цілому не може прийняти „три основні елементи світогляду як три взаємозалежні результати мислення” – це смирення, світо- і життєствердження та етику (див. [11 с. 29]. „Виникнувши з предметного мислення, етика благоговіння перед життям є предметною і ставить людину в постійну предметну суперечність з дійсністю” [11, с. 29]. А далі одночасно несподіване й закономірне для ученого А. Швейцера пояснення: „Етика благоговіння перед життям – це універсальна етика любові. Це усвідомлена у всій своїй необхідності етика Ісуса” [там само].

Глибина й обшир цього благоговіння перед життям не можуть бути однаковими у всіх народів. Вони залежать і від обсягу усвідомленої християнізації, і від того, на зміну якому віруванню вона прийшла, і від історичної долі, зокрема й суспільної моралі включно з ідеологією пережитого часу. Очевидно, що порівняльні студії з фразеології та пареміології (і не лише з компонентами *життя, жити*, а й синонімами *вік, літа, час, роки* тощо) різних мов, різних народів могли б дати підстави для важливих висновків і пропозицій щодо морального і духовного очищення сучасного світу. Але один дуже важливий, вважаємо, висновок для нас зробив А.Швейцер: „Їй (етиці любові. – Н.Б.) можуть дорікнути тим, що вона надає природному життю дуже велику вартість. На це можна

заперечити, що помилкою всіх попередніх етик було те, що вони не могли визнати життя, з яким мали справу, життя як таке, що несе в собі свою таємничу цінність. Духовне життя йде нам назустріч у природному бутті. Благоговіння перед життям стосується як до його природних, так і духовних проявів.... Людина в притчі Ісуса спасає не душу загубленої вівці, а її саму. Благоговіння перед природним життям неминує веде за собою також благоговіння перед духовним життям” [11, с. 29].

Цей висновок за нашим об’єктом дослідження зробити не вдасться, бо, очевидно, попри богошанобливість, релігійність як ментальну рису українців етику любові у буденні спостереження за життям вони не записували. Можливо, у молитви, псалми, кондаки...

Література

1. Геллей Г. Генрі. Біблійний довідник Галлея. – Торонто: Всесвітня християнська місія, 1985. – 857 с.
2. Гумбольдт В. фон. Язык и философия культуры / Вильгельм фон Гумбольдт. – М.: Прогресс, 1985. – 451 с.
3. Жайворонок В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник / Віталій Жайворонок. – К.: Довіра, 2006. – 703 с.
4. Словник української мови: В 11 т. –Т. 1. – К.: Наук. думка, 1970. – 800 с.
5. Словник української мови: В 11 т. –Т. 2. – К.: Наук. думка, 1971. – 550 с.
6. Мокиєнко В.М. Славянская фразеология / Валерий Михайлович Мокиєнко. – Изд. 2, испр. и дополн. – М.: Высшая школа, 1989. – 287 с.
7. Тархановъ И. Жизнь // Энциклопедический словарь / изд. Ф.А.Брокгауза и И.А.Ефронъ : в 86 т. – Т. XI. – СПб, 1891. – С. 948-958.
8. Ужченко В.Д. Українська фразеологія: навч. посіб. / Ужченко Віктор Дмитрович, Авксентьев Леонід Григорович. – Харків: Основа, 1990. – 167 с.
9. Ужченко В. Образи рідної мови / Віктор Ужченко. – Вид. 2-е, випр. і доп. – Луганськ: „Знання”, 2005. – 235 с.
10. Філософський енциклопедичний словник / Гол. ред. В.І.Шинкарук. – К.: Абрикос, 2002. – 744 с.
11. Швейцер А. Благоговение перед жизнью / Альберт Швейцер. – М.: Прогресс, 1992. – 572 с.

Джерела

- СФУМ – Словник фразеологізмів української мови / Укл. В.М.Білоноженко, І.С.Гнатюк, В.В.Дятчук, Н.М.Неровня, Т.О.Федоренко / Відп. ред. В.О.Винник. – К.: Наук. думка, 2003. – 1098 с.
- Фр. – Галицько-руські народні приповідки. Зібрав, упорядкував і пояснив др. Іван Франко. – У 3-х т. – Т. 2. – 2-е вид. – Львів: Видавн. центр ЛНУ ім. І.Франка, 2006. – 818 с.
- Даль – Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка. – В 4-х т. – Т. 1. – М.: Русский язык, 1981. – 700 с.
- Ном. – Українські приказки, прислів’я і таке інше. Збірники О.В.Марковича та ін. / Уклад М.Номис. – К.: Либідь, 1993. – 468 с.
- ПП. – Прислів’я та приказки. Людина, родинне життя, риси характеру / Упор. М.М.Пазяк / Відп. ред. О.В.Мишанич. – К.: Наук. думка, 1990. – 525 с.

Жизнь как физическое состояние человека, его век, способ бытия, судьба и т.д. для кого-то – высший дар Небес, а для иного – тяжесть и моральное испытание. В чём смысл жизни по народнотрадиционному и христианскому опыту и перспективе, как изменить мучение на радость, не впасть в соблазн и довольствоваться наличествующим, - объяснения – в тематических группах фразеологизмов и паремий с компонентом жизнь, их стилистической палитре и функциональном многообразии.

Благоговение перед жизнью в украинских фразеологизованных конструкциях выражается не только „в смирении, миро- и жизнеутверждении”, а также этике, как считает А. Швейцер, но и в такой черте ментальности, как уныние, брюзжание, чувстве неблагодарности судьбе и под.

Ключевые слова: *жизнь, благоговение, фразеологизмы, паремии, символы, внутренняя форма слова, смерть, воскресение.*

For some, life as a human being’s physical condition, his/her age, mode of living, fate, etc. is the supreme gift of Heaven, for others – a moral burden and torment. What the meaning of life is within folk tradition and from Christian perspective, how to turn punishment into consolation, how not to fall into temptation and be content with the available, how to bless and not to curse all things in this world – in thematic groups of idioms and paremias, their stylistic palette and functional diversity.

Key words: *life, reverence, idiom, paremias, symbol, internal form, stylistic flavor.*